

Пожарська Н. В.,*кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської філології**Волинського національного університету імені Лесі Українки***Киричук Л. М.,***кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської філології**Волинського національного університету імені Лесі Українки***Юшак В. М.,***кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської філології**Волинського національного університету імені Лесі Українки*

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу основних труднощів перекладу ділової документації з англійської на українську мову. У сучасних умовах глобалізації та міжнародного співробітництва якісний переклад офіційних документів є критично важливим для забезпечення ефективної комунікації між компаніями, державними установами та міжнародними організаціями. Ділова документація включає широкий спектр текстів: договори, контракти, фінансові звіти, офіційні листи, протоколи, комерційні пропозиції тощо. Тому її переклад потребує не лише глибоких знань мовних норм, а й розуміння юридичних та культурних особливостей.

У статті розглянуто основні лексико-семантичні труднощі перекладу, які виникають через розбіжності в термінологічних системах англійської та української мов, багатозначність окремих термінів, відсутність прямих еквівалентів і специфіку юридичної лексики. Значна увага приділена граматичним аспектам, зокрема перекладу безособових конструкцій, модальних дієслів, номіналізацій та пасивного стану, що є характерними для англійських ділових текстів. Окремо досліджено стилістичні та прагматичні труднощі, пов'язані з передачею офіційно-ділового стилю, формальних кліше та стандартних виразів.

Визначено основні типи помилок, що найчастіше зустрічаються у процесі перекладу ділової документації, та запропоновано ефективні методи їх уникнення. До таких методів належать використання нормативних джерел (юридичних та фінансових глосаріїв, стандартних перекладних відповідників), адаптація тексту відповідно до мовних норм цільової мови, застосування стратегій компенсаторного перекладу та локалізації. Розглянуто можливості автоматизованих систем перекладу (CAT-tools, машинний переклад), їхні переваги та обмеження у сфері офіційно-ділового спілкування.

Особливу увагу приділено збереженню юридичної коректності та прагматичної відповідності перекладених текстів, що є важливим для уникнення правових наслідків та забезпечення точності переданих даних. У статті наведено практичні рекомендації щодо вдосконалення перекладацької діяльності у сфері ділового спілкування, які можуть бути корисними як для професійних перекладачів,

так і для фахівців, які працюють із міжнародними документами.

Ключові слова: переклад, ділова документація, англійська мова, українська мова, лексико-семантичні труднощі, юридична термінологія, офіційно-діловий стиль, автоматизовані системи перекладу, стандартизація, правова відповідність.

Вступ. Сучасний світовий ринок вимагає якісного та точного перекладу ділової документації, що є важливим елементом міжнародної комунікації. Зростаюча глобалізація та активізація міжнародного співробітництва обумовлюють потребу у фахівцях, здатних забезпечити ефективний міжкультурний обмін інформацією. Високий рівень володіння мовою, знання специфіки ділового стилю та володіння методами перекладу є ключовими чинниками успішної комунікації між партнерами різних країн. Саме тому дослідження особливостей перекладу ділової документації є важливим завданням для сучасних перекладачів.

Актуальність дослідження. Ділова документація охоплює широкий спектр текстів, серед яких договори, контракти, офіційні листи, комерційні пропозиції, звіти, протоколи та інші документи, що регулюють професійну діяльність. Як зазначає Мацишин С., особливістю перекладу таких документів є необхідність не лише лінгвістичної точності, а й правової коректності, оскільки будь-яка похибка може призвести до юридичних наслідків [1]. Саме тому перекладачі мають не лише володіти мовними засобами обох мов, але й орієнтуватися в національних правових нормах і стандартах ділового спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі значну увагу приділено питанням перекладу ділової документації, зокрема її лексичних та граматичних особливостей. Наприклад, Старусева Є. досліджує труднощі перекладу офіційної документації, наголошуючи на важливості стандартизованих виразів і термінологічної точності [2]. Марченко К. у своїй праці аналізує проблему передачі умовного способу в ділових текстах, зазначаючи, що різниця у граматичних конструкціях англійської та української мов часто при-

зводить до труднощів у виборі відповідних еквівалентів [3]. Талан Н. досліджує питання перекладу модальних дієслів, які є ключовими у формулюванні юридичних зобов'язань, прав та обов'язків сторін [4, с. 320]. Однак, попри наявність значної кількості досліджень, низка аспектів залишається недостатньо вивченою. Зокрема, відсутні узагальнюючі праці, які б систематизували основні труднощі перекладу ділової документації з англійської на українську мову з урахуванням лексичних, граматичних і стилістичних особливостей.

З огляду на актуальність проблеми, метою цієї статті є виявлення основних труднощів перекладу ділової документації та аналіз способів їх подолання. У ході дослідження буде розглянуто лексико-семантичні, граматичні та стилістичні особливості офіційних документів, що створюють перешкоди для точного відтворення їхнього змісту українською мовою. Також буде проведено аналіз типових помилок, які виникають у процесі перекладу, та визначено ефективні методи їх уникнення. Руда А. вказує на те, що переклад ділової документації потребує не лише формальної точності, але й комунікативної відповідності, що дозволяє адекватно передати прагматичний зміст тексту [5, с. 328].

Стаття спрямована на заповнення прогалин у дослідженні перекладу ділової документації та надання практичних рекомендацій для вдосконалення перекладацької діяльності. Розуміння особливостей перекладу таких текстів є важливим не лише для професійних перекладачів, а й для юристів, економістів, менеджерів та інших фахівців, які працюють з міжнародними документами.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах глобалізації та активного розвитку міжнародного співробітництва переклад ділової документації є невід'ємною складовою комунікації між організаціями, компаніями та державними установами. Марченко К. вважає, що переклад таких документів вимагає не лише досконалого знання мовних норм, а й розуміння правових та культурних особливостей [3]. Офіційно-діловий стиль текстів визначає їхню специфіку, а основна мета перекладу полягає у точній та адекватній передачі інформації без втрати змісту чи юридичної сили.

Ділова документація охоплює широкий спектр текстів, серед яких особливе місце займають офіційні листи, договори, контракти, угоди, меморандуми, фінансові звіти та комерційні пропозиції. Вони містять стандартизовані фрази та чітку структурованість, що дозволяє уникати двозначностей у змісті [6]. Важливо розуміти відмінності між юридичними, фінансовими та комерційними документами. Юридичні документи, як-от договори та угоди, мають сувору термінологію і містять складні синтаксичні конструкції, що ускладнює їхній переклад. Як зазначає Старусєва Є., будь-яке відхилення від вихідного тексту в юридичних документах може спричинити правові наслідки, тому перекладач має дотримуватися офіційних термінів і стандартизованих формулювань [2].

Фінансова документація, включаючи звіти та балансові відомості, відзначається великою кількістю числових даних та специфічної термінології, що може мати відмінні значення залежно від контексту. Мацишин С. зауважує, що для таких документів важливо не тільки правильно передати зміст, але й зберегти відповідність стандартам фінансової звітності [1]. Комерційна документація, зокрема бізнес-пропозиції, маркетингові звіти та презентації, поєднує формальний стиль

з елементами переконливості, що робить її переклад особливо складним з точки зору збереження стилістичної рівноваги між офіційністю та доступністю [7].

Однією з ключових вимог до перекладу ділової документації є точність, оскільки навіть незначне відхилення від змісту може вплинути на правову силу документа. Як зазначає Талан Н., формальна точність повинна поєднуватися з відповідністю правовим нормам та мовним стандартам цільової мови [4, с. 321]. Чіткість є не менш важливою, адже офіційні тексти мають бути зрозумілими для всіх сторін, незалежно від їхньої мовної компетенції. Це особливо актуально у випадках двомовних документів, які мають однакову юридичну силу в обох мовах.

Ще однією важливою вимогою є дотримання формальності, що забезпечує відповідність перекладеного документа офіційно-діловому стилю. Використання стандартних кліше та формулювань є типовим для офіційних текстів і значно спрощує процес перекладу. Посол Рістовскі В. підкреслює, що багато стандартних фраз у ділових документах мають закріплені відповідники, які необхідно використовувати для збереження офіційного характеру тексту [6]. Це стосується таких конструкцій, як *«We hereby confirm that...»* – *«Цим підтверджуємо, що...»*, або *«This agreement is made and entered into...»* – *«Цей договір укладено...»*.

Аналізуючи лінгвістичні особливості ділової англійської мови, можна виокремити кілька основних характеристик. Насамперед, це формальний стиль, який відзначається відсутністю розмовних виразів, уживанням складних синтаксичних конструкцій та пасивних форм, що додають тексту офіційності. Руда А. висловлює думку, що англомовна ділова комунікація часто передбачає довгі, складнопідрядні речення, тоді як в українській мові надається перевага чітким і коротким висловлюванням [5, с. 329].

Специфічна термінологія також є важливим аспектом, оскільки ділові документи рясніють галузевими термінами, скороченнями та акронімами. Переклад таких термінів вимагає не тільки глибоких знань мовних відповідників, а й розуміння сфери, до якої належить текст. За словами Маркова Д. та Марченка В., проблема полягає в тому, що деякі терміни не мають точних українських еквівалентів, що змушує перекладача використовувати описові конструкції або запозичення [8]. Наприклад, поняття *«endorsement»* у фінансових документах може перекладатися як *«індосамент»* або *«підтвердження»*, залежно від контексту.

Останньою, але не менш важливою особливістю є використання складних синтаксичних конструкцій, які створюють труднощі у процесі перекладу. Згідно з Марченко К., в англійській діловій документації часто використовуються номіналізації, конструкції з дієприкметниками, що вимагає від перекладача вміння трансформувати речення без втрати змісту [3]. Наприклад, конструкція *«Considering the fact that the agreement has been signed...»* може бути перекладена як *«Беручи до уваги підписання угоди...»* або *«Зважаючи на те, що угоду підписано...»*, залежно від контексту та вимог до стилю документа.

Однією з ключових проблем перекладу ділової документації з англійської мови на українську є лексико-семантичні труднощі. На думку дослідників, вони спричинені значними відмінностями у термінологічних системах обох мов, розбіжностями у значеннях слів, а також явищами багатозначності та омонімії [7].

Переклад термінів і професійної лексики є однією з найсерйозніших проблем, оскільки терміни у діловій сфері повинні бути чіткими та однозначними. За словами Маркова Д. та Марченка В., англійська мова відзначається значною кількістю багатозначних термінів, які в українській мові часто мають лише один або декілька відповідників залежно від контексту [8]. Наприклад, слово «*liability*» може означати як «відповідальність», так і «зобов'язання», що створює труднощі при перекладі фінансової та юридичної документації. Подібна проблема виникає і з терміном «*equity*», який у різних контекстах може перекладатися як «акціонерний капітал», «справедливість» або «рівноправність». Вирішення таких труднощів потребує залучення нормативних джерел, серед яких фінансові та юридичні глосарії, а також міжнародні стандарти ділового спілкування [1].

Ще однією лексичною проблемою є явище багатозначності слів та омонімії. Посол Рістовскі В. висловлює думку, що в англійській мові часто зустрічаються слова, які в різних контекстах набувають абсолютно різних значень [6]. Це стосується таких слів, як «*bond*» («зв'язок», «облігація», «застава»), «*capital*» («капітал», «столиця», «велика літера») та «*account*» («рахунок», «звіт», «облік»). У перекладацькій практиці подолання цих труднощів можливе шляхом уважного аналізу контексту та використання фахових словників, що дозволяє уникнути двозначності та забезпечити коректний переклад [2].

Не менш складною є проблема лексичних лакун, коли в мові перекладу відсутній прямий відповідник до слова або словосполучення вихідного тексту. Мацишин С. вважає, що у діловій документації англійської мови нерідко зустрічаються концепти, які не мають точної відповідності в українській мові [1]. Наприклад, термін «*due diligence*» широко використовується у фінансовій та юридичній сфері, проте його еквівалентний переклад українською є складним. Найприйнятнішими варіантами вважаються «належна перевірка», «правовий аудит» або «ретельне дослідження», залежно від контексту. Для вирішення цієї проблеми перекладачі використовують методи описового перекладу, запозичення або калькування.

Окрім лексико-семантичних труднощів, значну складність викликають граматичні аспекти перекладу ділової документації. За словами Марченко К., одним з найпроблемніших явищ є переклад безособових конструкцій [3]. В англійській діловій мові часто використовуються конструкції на зразок «*It is required that...*» або «*It has been decided that...*», які в українській мові вимагають трансформації задля збереження природності тексту. Наприклад, речення «*It is recommended that all employees complete the training*» може бути перекладено як «Рекомендується, щоб усі працівники пройшли навчання» або «Усім працівникам рекомендовано пройти навчання». Вибір відповідного варіанту залежить від стилістичних норм української мови та конкретного контексту документа.

Особливою проблемою є передача модальних дієслів. На думку Талан Н., складність перекладу модальних дієслів пов'язана з тим, що їх значення варіюється залежно від контексту [4, с. 323]. Наприклад, дієслово «*shall*» може виражати як майбутній час, так і обов'язковість виконання певних дій. У юридичних документах воно зазвичай перекладається як «зобов'язаний» або «має» («*The contractor shall provide the necessary materials*» – «Підрядник зобов'язаний надати необхідні матеріали»). Натомість у звичайному діловому листуванні можливий варіант «повинен» або «буде».

Ще однією граматичною проблемою є передача пасивного стану, який широко використовується в англійських ділових текстах. Як зауважує Старусева Є., в англійській мові конструкції пасивного стану є поширенішими, ніж в українській, що вимагає їхньої трансформації [2]. Наприклад, речення «*The contract has been signed by both parties*» може бути перекладене дослівно як «Контракт був підписаний обома сторонами», однак кращим варіантом є «Обидві сторони підписали контракт». Така зміна сприяє збереженню динамічності та природності тексту.

Стилістичні та прагматичні труднощі перекладу ділової документації також відіграють важливу роль. Як зазначає Руда А., офіційно-діловий стиль англійської мови відрізняється від українського своєю структурою та мовними засобами [5, с. 330]. Англійські ділові тексти часто містять велику кількість складних речень, інверсію, номіналізації та формальні вирази, що потребує адаптації при перекладі українською. Наприклад, вираз «*We appreciate your cooperation and look forward to future collaboration*» може бути перекладений як «Ми цінуємо вашу співпрацю та сподіваємось на подальше партнерство».

Окремою проблемою є переклад сталих виразів та кліше, що часто використовуються у діловій комунікації. Посол Рістовскі В. вважає, що такі вирази, як «*Yours sincerely*» або «*Best regards*», не мають дослівного перекладу українською мовою [6]. Найвідповіднішими варіантами є «З повагою» або «Щиро ваш». Подібні труднощі виникають і з іншими стандартними фразами, такими як «*Enclosed please find*» («До цього листа додається») або «*Pleased to inform you*» («Маємо честь повідомити»).

У процесі перекладу ділової документації постає низка труднощів, пов'язаних із термінологією, стилістикою, правовими особливостями та культурними відмінностями між англійською та українською мовами. Посол Рістовскі В. висловлює думку, що успішний переклад такої документації неможливий без застосування певних стратегій та джерел, які забезпечують точність і відповідність перекладеного тексту оригіналу [6]. Враховуючи це, важливим аспектом перекладацької діяльності є використання нормативних джерел, адаптація лексичних та граматичних структур відповідно до мовних норм цільової мови, а також застосування сучасних автоматизованих систем для оптимізації процесу перекладу.

На думку Мацишина С., одним із ключових методів подолання труднощів перекладу є звернення до нормативних джерел, які містять узагальнені правила та рекомендації щодо перекладу ділової документації [1]. Насамперед це спеціалізовані глосарії та термінологічні словники, які дозволяють уникнути помилок у передачі юридичних та фінансових термінів. Наприклад, у перекладі контрактів або угод важливо використовувати усталені відповідники термінів, оскільки їхнє неправильне тлумачення може спричинити юридичні наслідки. За словами Маркова Д. та Марченка В., точність у використанні термінології є основою якісного перекладу офіційних документів, тому знання стандартних словників та баз даних перекладачів є необхідним [8].

Крім того, міжнародні стандарти ділового листування відіграють значну роль у забезпеченні відповідності перекладених документів загальноприйнятим нормам. За результатами дослідження Старусевої Є., основна проблема при перекладі

листування полягає у збереженні формальності та відповідності діловому стилю, що вимагає знання усталених конструкцій та моделей побудови тексту [2]. Відомі стандарти, такі як ISO 17100, встановлюють вимоги до перекладу ділової документації, що включають точність передачі інформації, однозначність формулювань і правильний синтаксис. Державні нормативні акти щодо перекладу офіційних документів також забезпечують відповідність перекладу правовим нормам країни, що є особливо важливим у юридичному перекладі. У своїй праці Талан Н. наголошує, що офіційні документи, такі як свідоцтва, довідки та договори, потребують не лише буквального перекладу, а й відповідності юридичним термінам у законодавчій базі країни [4, с. 324].

Ще одним способом подолання труднощів перекладу є адаптація вихідного тексту відповідно до норм цільової мови. Залежно від конкретної ситуації застосовуються різні методи адаптації, серед яких калькування, транскрипція та транслітерація. Згідно з Марченко К., калькування дозволяє зберегти структуру вихідного тексту, але може призвести до стилістичних невідповідностей у цільовій мові [3]. Тому в офіційному перекладі доцільнішим є використання стандартних відповідників, які є загальноприйнятими в діловій комунікації. Транскрипція і транслітерація, за словами Рудої А., є важливими при передачі власних назв, посад, юридичних термінів та назв компаній, проте їхнє використання має відповідати українським орфографічним правилам [5, с. 334].

Лексико-граматична адаптація також відіграє важливу роль у процесі перекладу. Наприклад, у діловій документації англійська мова часто використовує безособові конструкції, які в українській мові потребують перефразування для збереження чіткості та природності висловлювання. На думку Маркова Д. та Марченка В., при перекладі модальних конструкцій особливу увагу слід приділяти правильному добору еквівалентів, оскільки їхнє буквальне відтворення може спотворити зміст документа [8]. Використання відповідників залежно від контексту є критично важливим, особливо у випадках, коли один і той самий термін може мати різні значення залежно від сфери застосування.

Останнім, але не менш важливим способом подолання труднощів перекладу ділової документації є використання автоматизованих систем перекладу. На думку Старусевої Є., сучасні CAT-tools значно покращують ефективність перекладацької діяльності, дозволяючи зберігати узгодженість термінології та прискорюючи роботу перекладача [2]. Такі системи, як SDL Trados, MemoQ та Smartcat, пропонують функцію створення термінологічних баз та глосаріїв, що дає змогу уникати розбіжностей у перекладі складних юридичних і фінансових текстів. Однак, за словами Мацишина С., попри всі переваги автоматизованих систем, їхнє використання потребує ретельного постредагування, оскільки машинний переклад не завжди здатен враховувати стилістичні особливості та контекст документа [1].

Машинний переклад, зокрема системи на основі штучного інтелекту, такі як Google Translate або DeepL, стають популярними, проте їхнє застосування в офіційній документації обмежене через ризик некоректної передачі змісту. Талан Н. наголошує на тому, що автоматичний переклад може спричинити помилки у передачі юридичних термінів, а також не завжди забезпечує правильне структурування речень [4, с. 325]. Тому

остаточне редагування перекладених документів має важливе значення, адже воно дозволяє усунути можливі неточності, виправити стилістичні огріхи та адаптувати текст відповідно до норм української мови.

Висновки. Отже, для успішного перекладу ділової документації необхідно поєднувати використання нормативних джерел, застосування адаптивних методів та залучення сучасних технологій. Висока якість перекладу забезпечується не лише глибоким знанням термінології, а й умінням коригувати текст відповідно до культурних і правових особливостей цільової мови. Перекладач повинен не тільки володіти професійними навичками, а й орієнтуватися в нормативних документах і стандартах, що регулюють ділове листування та правові аспекти перекладу. Подальші дослідження у цій сфері можуть бути спрямовані на аналіз ефективності автоматизованих систем перекладу та вдосконалення методик адаптації тексту відповідно до норм української ділової мови.

Література:

1. Мацишин С. О. Лексичні і граматичні особливості українсько-англійського перекладу документів про освіту. DSpace at KDPU: Головна сторінка. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8360> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Старусева Є. О. Переклад офіційної документації з англійської на українську мову : thesis. 2020. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81168> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Марченко К. С. Труднощі перекладу умовного способу з англійської на українську мову : thesis. 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67306> (дата звернення: 25.02.2025).
4. Талан Н. І. Проблеми перекладу модальних дієслів з англійської на українську мову. Alfred Nobel University Journal of Philology. 2020. Т. 20, № 2. С. 320–326. URL: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2020-2-20-34> (дата звернення: 25.02.2025).
5. Руда А. В. Invitation as a type of business documentation: translation aspect. Naukovy visnyk of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: Linguistic Sciences. 2020. Vol. 2020, № 31. P. 328–341. URL: <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2020-31-21> (date of access: 25.02.2025).
6. Посол Рістовскі В. Основні проблеми перекладу та як їх вирішити. Профпереклад. URL: <https://profpereklad.ua/osnovni-problemi-perekladu-ta-jak-ih-virishiti/> (дата звернення: 25.02.2025).
7. Лексичні особливості перекладу ділової кореспонденції. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/35-shostamizhnarodna-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/65-leksichni-osoblivosti-perekladu-dilovoi-korespondentsiji> (дата звернення: 25.02.2025).
8. Марков Д. В., Марченко В. М. Проблематика перекладу модальних слів з англійської на українську мову : thesis. 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67305> (дата звернення: 25.02.2025).

Pozharska N., Kyrychuk L., Yushak V. The main difficulties of translating business documents

Summary. The article is devoted to a comprehensive analysis of the main difficulties of translating business documents from English into Ukrainian. In today's context of globalization and international cooperation, high-quality translation of official documents is critical to ensure effective communication between companies, government agencies and international organizations. Business documents include a wide range of texts: agreements, contracts, financial reports, official letters, minutes, commercial proposals, etc. Therefore, its translation requires not only a deep knowledge of language

norms but also an understanding of legal and cultural peculiarities.

The article discusses the main lexical and semantic difficulties of translation that arise due to differences in the terminological systems of the English and Ukrainian languages, the ambiguity of certain terms, the lack of direct equivalents and the specifics of legal vocabulary. Considerable attention is paid to grammatical aspects, including the translation of impersonal constructions, modal verbs, nominalizations, and passive voice, which are typical for English business texts. The stylistic and pragmatic difficulties associated with the transmission of formal business style, formal clichés and standard expressions are separately studied.

The main types of mistakes that are most commonly encountered in the process of translating business documents are identified, and effective methods of avoiding them are proposed. Such methods include the use of normative sources (legal and financial glossaries, standard translation equivalents),

adaptation of the text in accordance with the language norms of the target language, application of compensatory translation and localization strategies. The capabilities of automated translation systems (CAT-tools, machine translation), their advantages and limitations in the field of official business communication are considered.

Particular attention is paid to maintaining legal correctness and pragmatic relevance of translated texts, which is important for avoiding legal consequences and ensuring the accuracy of the transmitted data. The article provides practical recommendations for improving translation activities in the field of business communication, which can be useful for both professional translators and specialists working with international documents.

Key words: translation, business documentation, English, Ukrainian, lexical and semantic difficulties, legal terminology, official business style, automated translation systems, standardization, legal compliance.